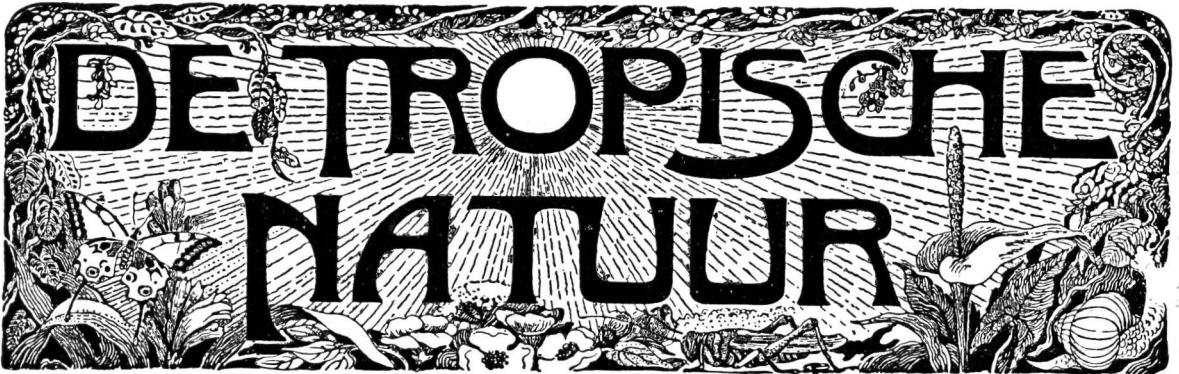

J.T.

Redactie: M. A. LIEFTINCK, Dr C. G. G. J. VAN STEENIS.

Vaste Medewerkers: Dr J. G. B. BEUMÉE, L. COOMANS DE RUITER, Dr K. W. DAMMERMAN, Prof. Dr H. C. DELSMAN, Prof. Dr W. M. DOCTERS VAN LEEUWEN, Dr EDW. JACOBSON, Dr S. LEEFMANS, J. C. VAN DER MEER MOHR Jr, J. OLIVIER, Dr D. F. VAN SLOOTEN.

Adres der Redactie: Zoölogisch Museum, Buitenzorg

§ § ABONNEMENTSPRIJS VOOR NIET-LEDEN DER N. I. N. H. V. f 8.50 § §

EUPHORBIA GENICULATA ORT. ALS INLANDSCH GENEESMIDDEL

Bij mijn terugkeer naar Indië in het begin van 1918 had ik het voorrecht de reis via Amerika te maken en bij deze gelegenheid Honolulu te bezoeken. We bleven daar slechts eenige uren, wel voldoende om per auto een kleinen tocht te maken, echter niet om te botaniseeren. Toch kon ik er nog eenige zaden verzamelen, welke ik later op mijn erf in Buitenzorg uitzaaide. Een van deze planten was een discoïde¹⁾ *Bidens*-soort, welke ook op Java voorkomt en die, volgens den heer R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK, *Bidens chinensis* (L.) WILLD. heet. Een andere plant was *Euphorbia geniculata* ORT. uit tropisch Amerika, welke ik eerst voor een groene variëteit van *Euphorbia heterophylla* L. hield, waarop ze in haar jeugd lijkt. Zaden van beide planten gaf ik aan 's Lands Plantentuin; later zaaide ik ze ook in Soerabaja op mijn erf en in den botanischen tuin der N.I.A.S. uit. In 1931 logeerde ik in Kali baroe bij Banjoewangi en vond daar, niet ver van den pasanggrahan, *Euphorbia geniculata* ORT. verwilderd terug. Later vernam ik, dat ze ook elders op Java gevonden is; nu komt ze o.a. vrij veel voor bij het Herbarium te Buitenzorg.²⁾ Dit jaar verzocht de heer M. HAULUSSY, Gouvern. Indisch Arts in Saporoea, mij hem den wetenschappelijken naam op te geven van een plant, welke op dat eiland als „bajam” bekend stond en als geneesmiddel, nl. als laxans, gebezigd werd.

¹⁾ Discoïde variëteiten van Compositae zijn erfelijke vormen, die de lintvormige bloemen der gewone, radiate (= stralende) soort missen. Ze zijn niet zeldzaam. Men vindt ze in Holland bijv. bij *Aster Tripolium* L., de zulte of zee-aster, op Java bijv. bij het geslacht *Spilanthes*.

²⁾ Volgens Dr J. J. SMITH, Oegstgeest, werd *Euphorbia geniculata* reeds in 1891, doch niet gedetermineerd, in 's Lands Plantentuin te Buitenzorg gekweekt.

Een ander gebruik der plant was hem niet bekend. Nu verstaat men in Ned. Indië onder „bajam” eenige plantensoorten, tot de Amarantaceae behoorend, die als groente gegeten worden ¹⁾. Op Ambon komen minstens twee soorten bajam, tot de Amarantaceae behoorend en als groente gebruikt, voor. In Indië moet men echter uiterst voorzichtig zijn met gelijkkluidende inlandsche namen. Zoo zag ik toevallig in Kali baroe mijn Soendaneesch plantverzamelaar en den Javaanschen mandoer van den pasanggrahan beiden een vrucht eten, in hun taal als „gedang” bekend; de eerste at dus een papaja, de tweede een pisang! In West-Java zag ik wel eens sporen van een banteng en vermeed dan liever zulk terrein, terwijl ik in Kali baroe en verder in Oost-Java den banteng, *Cissus discolor* BL., een klimplant, verwant aan de druif, plukte. Zoo zouden er nog meer voorbeelden te noemen zijn van verschillende planten, zelfs dieren, die men in Ned. Indië met denzelfden naam aanduidt.

Euphorbia geniculata te Buitenzorg.
foto van Steenis/.

Voor alle zekerheid vroeg ik den heer HAULUSSY mij zaden van die „bajam” te zenden. De eruit ontstane planten bleken tot *Euphorbia geniculata* te behooren, die, zooals boven gezegd is, daar als geneesmiddel gebruikt wordt. Nu is dit niet zoo wonderlijk, omdat ook andere Euphorbiaceae als laxans gebezigd worden, bijv. *Ricinus communis* L. en *Hura crepitans* L., beide ook uit tropisch Amerika afkomstig. Van de laatste plant, vanwege het met veel geluid openspringen der vruchten wel pistool-boom genoemd, terwijl ze in het Soendaneesch ki kasjmir, ki sěmir, in het Javaansch kěrawitan heet, worden de zaden in Buitenzorg, Djokja, enz. wel als laxans gebezigd, hoewel ze in iets te groote hoeveelheid genuttigd, doodelijk werken ²⁾. De heer HAULUSSY was zoo vriendelijk mij nog mede te deelen, dat *Euphorbia geniculata* uit Noesalaoet, een eiland bij Saparoea, ingevoerd was, op

welk laatste eiland men de plant weer van elders gekregen had. Verder informeerde ik, of ze hier in Buitenzorg onder de bevolking bekend is. Ze werd mij als ki tòm a s bezorgd met de mededeeling, dat ze ook hier, als bajam toe bereid, als laxans gebruikt wordt.

Ik ontving te Buitenzorg twee vormen, nl. de gewone *Euphorbia geniculata* en een kleinere, smalbladige vorm, welken ik voorloopig voor een variëteit van den gewonen vorm houd. Van de laatste is, op mijn erf, de lengte der hoogste planten ± 107 cm; de lengte van het blad (den bladsteel inbegrepen) $\pm 12,5$ cm en de breedte 4,5 cm; van den kleineren vorm is de hoogte der plant ± 26 cm.; het blad (den bladsteel inbegrepen) is $\pm 9,5$ cm lang en $\pm 1,7$ cm breed. Eerst na verder uitplanten kan nagegaan worden, of de kleine, smalbladige vorm een andere soort of slechts een dwergvorm van *Euphorbia geniculata* is.

Dr A. RANT.

¹⁾ J. J. OCHSE, Indische groenten, 1931.

²⁾ K. HEYNE, De nuttige planten van Nederlandsch Indië, 2de druk, 1927, blz. 961.